

UTBILDNING SKA LÖNA SIG

AKAVIAS UTBILDNINGS-
POLITISKA PROGRAM

AKAVIA

”

Utbildning ska
löna sig – för
individen och
för samhället.

UTBILDNING, KUNSKAP OCH LÄRANDE ÄR NYCKELN

– INLEDNING

Utbildning är nyckeln till ett innovativt kunskapssamhälle och en förutsättning för en arbetsmarknad med en hög andel kvalificerade arbeten. Högre utbildning stärker också människors samhällsengagemang och förmåga till kritiskt tänkande.

En akademisk utbildning ska vara av hög kvalitet, förbereda individen inför yrkeslivet och lägga grunden för det livslånga lärandet. Utbildning ska löna sig – både i form av en god löneutveckling och ett utvecklande arbetsliv.

En föränderlig och global arbetsmarknad som snabbt digitaliseras ställer nya krav på framtidens utbildning. I takt med att vi lever och behöver arbeta längre måste det finnas möjlighet för alla att ställa om och utvecklas i en ny riktning under arbetslivet. När yrken försvinner och ersätts av nya behöver både medarbetare och arbetsgivare tänka om och arbeta aktivt för ett livslångt lärande. Omställningstrygghet är en av förutsättningarna för ett flexibelt arbetsliv.

Den högre utbildningen ska vara inkluderande och personer från studieovana hem måste få chansen att göra en bildningsresa.

Studier ska vara trygga och genomsyras av god arbetsmiljö. I likhet med arbete bör studier på heltid innebära och betraktas som en heltidssysselsättning.

Högre utbildning ska ha en nära koppling till arbetsmarknaden men inte enbart tillgodose arbetsgivarnas behov av kompetens. En akademisk utbildning rustar också individen som samhällsmedborgare och bidrar till personlig utveckling.

Den akademiska friheten ska värnas. Kunskapssökning och kunskapsspridning ska kunna ske fritt vid universitet och högskolor och lärosätena garanteras en långsiktig och hållbar finansiering.

I följande program beskriver vi Akavias syn på högre utbildning och dess värde, både för individen och för vårt gemensamma samhälle.

LIVSLÅNGT LÄRANDE

– EN FÖRUTSÄTTNING FÖR ETT UTVECKLANDE ARBETSLIV

De stora och allt snabbare förändringarna på arbetsmarknaden ställer krav på kontinuerlig kompetensutveckling. Den ökade förändringstakten gör kunskap till en färskvara och förmågan att hålla sig uppdaterad blir en kompetens i sig. Samtidigt är grunderna i det akademiska lärandet, som förmågan till kritiskt tänkande och självständigt informationssökande, ständigt aktuella.

Det livslånga lärandet kan ske på många sätt. En del föredrar att utvecklas på arbetsplatsen, genom samarbete med kolleger, nya utvecklande arbetsuppgifter eller arbetsskuggning där den som får nya arbetsuppgifter introduceras genom att följa och observera en erfaren kollega. Andra föredrar kortare eller längre yrkes- och professionsspecifika kurser. Många efterfrågar dessutom kortare poänggivande kurser på universitet och högskolor, intensivt under en eller par helger eller som mer traditionella kurser över ett antal veckor, månader eller terminer. Andra väljer att läsa kurser inom yrkeshögskolan eller på folkhögskolor.

Under ett yrkesliv kan även en kompetent och välutbildad medarbetare förlora arbetet. Ett väl utbyggt omställningssystem för alla yrkesverksamma är givetvis av vikt. För personer med akademisk utbildning krävs anpassade insatser som är adekvata för att de ska ha nytta av sin utbildning och utveckla sin kompetens i ett fortsatt framgångsrikt yrkesliv.

Som en del av PTK har Akavia förhandlat fram den partsgemensamma överenskommelsen om trygghet, omställning och anställningsskydd. Överenskommelsen innebär nya möjligheter till kompetens-

utveckling för individer som behöver stärka sin framtida ställning på arbetsmarknaden. Samtidigt införs ett nytt omställningsstudiestöd (OSS) parallellt med det befintliga studiemedelssystemet.

Det nya omställningsstudiestödet och det kompletterande kollektivavtalade stödet är viktiga faktorer för att möjliggöra det livslånga lärandet. För att reformen ska få full effekt behöver högskolan öronmärka resurser för att kunna möta behoven hos yrkesverksamma.

För yrkesverksamma akademiker är det ofta avgörande att det finns möjlighet till ett flexibelt lärande, till exempel att kunna läsa kurser på distans eller med annan studietakt än heltid. Vidare behöver antagningssystemet ses över i syfte att öka tillgängligheten till högskolan. Utbildningsutbudet på universitet och högskolor såväl som inom yrkeshögskolan behöver anpassas så att utbudet blir mer relevant för yrkesverksamma akademiker som vill och behöver utveckla sin kompetens under arbetslivet.

OSS föreslås delvis finansieras genom en höjning av CSN-räntan. Det riskerar att höja trösklarna till högre utbildning. Akavia anser därför att förslaget om höjd ränta ska dras tillbaka.

Ett annat sätt att lära nytt och utvecklas är att prova att arbeta på en annan arbetsplats. Projektet "Rörlighet i staten" är ett exempel där myndigheter samarbetar och gör det möjligt att praktisera eller vara utlånad till en annan myndighet utan att säga upp sig från den anställning man har i grunden. Liknande möjligheter skulle i större utsträckning kunna erbjudas även i privat och kommunal sektor. Förutom att det bidrar till den enskildas kompetensutveckling främjar det rörligheten på arbetsmarknaden.

Akavias medlemmar vill fortbilda sig och utvecklas genom hela arbetslivet och tar stort ansvar för sin kompetensutveckling. Ansvaret för kompetensutveckling och livslångt lärande kan dock inte enbart läggas på individen. Arbetsgivarens ansvar för att kompetensutveckla medarbetare inom ramen för anställningen måste vara tydligt. Det kräver att arbetsgivare tillsammans med medarbetare arbetar systematiskt med kompetens- och karriärutveckling. För arbetsgivare bidrar investeringar i kompetensutveckling dessutom till lönsamhet, effektivitet och gör det lättare att rekrytera medarbetare med relevant kompetens.

Ett sätt att synliggöra den kontinuerliga kompetensutvecklingen är att ta fram en kompetensutvecklingsplan för arbetsplatsen. På arbetsplatsnivå bör det ske i dialog med medarbetare och lokalfackliga företrädare. Kompetensplanen kan innehålla planering och kartläggning av informell och formell kompetensutveckling. För att synliggöra värdet av kontinuerlig kompetensutveckling kan arbetsgivare också redovisa antalet timmar medarbetarna ägnar åt kompetensutveckling i årsredovisning eller motsvarande dokument.

Akavias medlemmar vill fortsätta att bidra med sin erfarenhet och kompetens hela arbetslivet. I dag är en fjärdedel av Sveriges befolkning 60 år eller äldre. Tyvärr upplever många på arbetsmarknaden att de uppfattas som "för gamla" redan vid 50 år. Det riskerar att leda till att värdefull kompetens går förlorad. Ett sätt att ta tillvara på kompetensen och säkra kunskapsöverföringen från äldre till yngre är genom mentorprogram och fadderskap. På så sätt kan äldre medarbetare med lång erfarenhet och stor kompetens fungera som bollplank för yngre medarbetare i början av arbetslivet.

AKAVIA VILL

- **Att utbildningsutbudet anpassas för yrkesverksamma.** Högskolor och universitet bör få särskilda medel för att utveckla och bedriva kurser och utbildningar anpassade för yrkesverksamma akademiker.
- **Att antagningssystem och ansökningstid förändras.** För att bättre möta yrkesverk-sammans behov av flexibilitet och högskolornas möjlighet att bidra till livslångt lärande behöver antagningssystem och ansökningstid förändras.
- **Att arbetsgivare tar fram kompetensutvecklingsplaner.** Arbetsgivare med fler än 50 anställda bör upprätta kompetensutvecklingsplaner.
- **Att kompetensutveckling synlig-görs.** Både privata och offentliga arbetsgivare bör redovisa antalet kompetensutvecklingstimmar per medarbetare i årsredovisning eller liknande.

KOPPLINGEN MELLAN UTBILDNING OCH ARBETSLIV – EN NÖDVÄNDIG BRYGGA

Högre utbildning ska vara av hög akademisk kvalitet och ha en nära koppling till arbetsmarknadens och samhällets behov.

Akademisk utbildning måste löna sig på så sätt att den som utbildar sig får möjlighet att använda sin kunskap och kompetens. Det är därför viktigt att högre utbildning leder till rätt jobb, inte bara ett jobb. För att det ska fungera behöver det finnas en studie-, karriär-, och yrkesvägledning av god kvalitet på samtliga lärosäten. Karriärcentrum eller liknande funktion bör breddas för att tydliggöra vad utbildningen kan användas till och ge studenterna individanpassad vägledning under studier och inför examen.

Studenterna ska få hjälp att etablera sig på arbetsmarknaden genom att göra praktik och genom löpande kontakt med potentiella arbetsgivare under studietiden.

Det är viktigt att nyexaminerade studenter har möjlighet att hitta ett relevant jobb. Om matchningen inte fungerar finns risk att den nyexaminerade inte får användning för sin kompetens. Ett arbete som inte ligger i linje med de faktiska kvalifikationerna kan leda till att individen halkar efter i löneutvecklingen och blir kvar på mindre kvalificerade jobb.

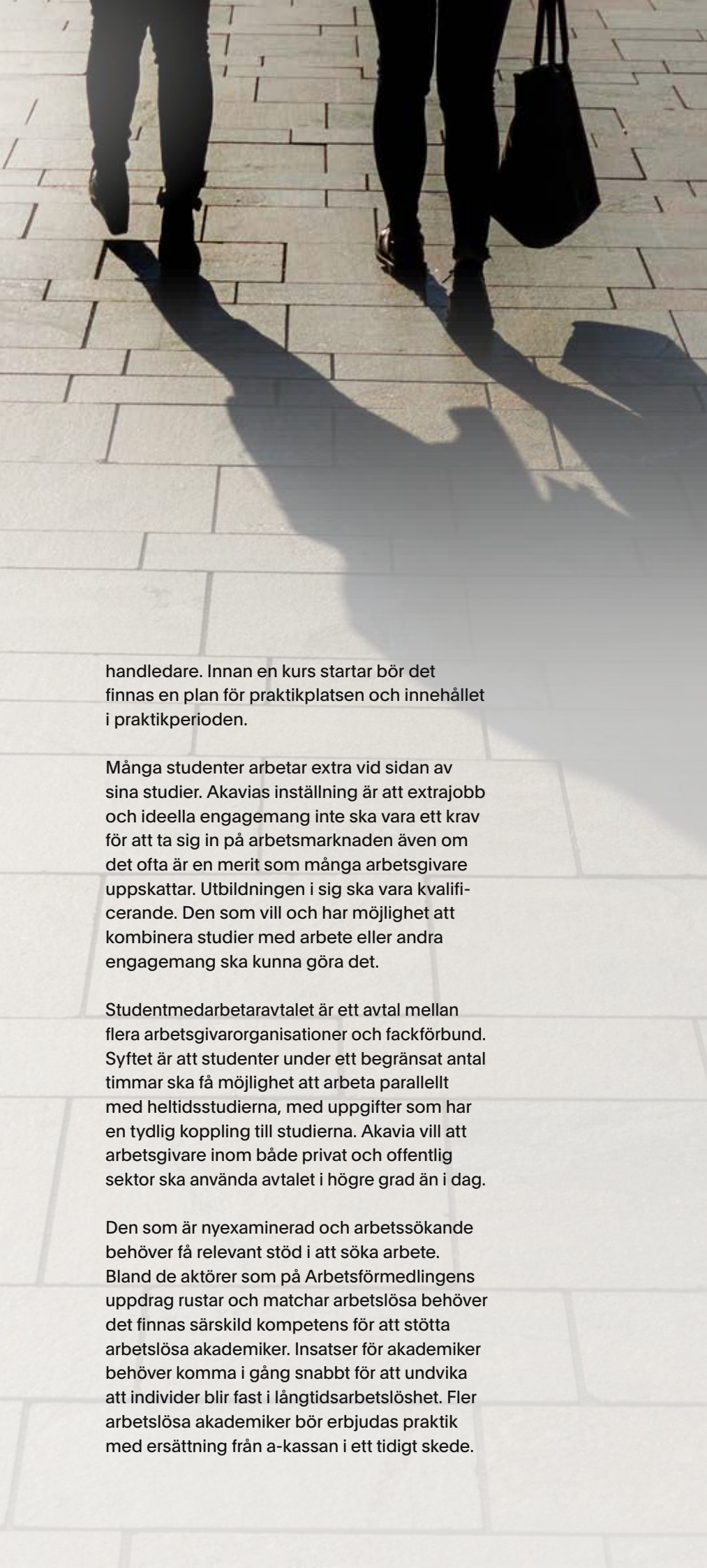
Samverkan mellan lärosäten och arbetsgivare bidrar till bättre matchning, bygger broar mellan utbildning och arbetsmarknad och ökar utbildningarnas relevans. Ett exempel på samverkan är att företrädare för arbetsgivare och fackliga organisationer

bidrar till utvecklingen av program- och kursutbud, till exempel i form av branschråd eller kommittéer. Detta sker redan på många lärosäten men kan användas i ännu större utsträckning.

Undervisande lärare med aktuell och relevant erfarenhet från arbetslivet ska vara en del av utbildningar inom högskolan för att säkerställa branschnära och yrkesförberedande inslag i utbildningen. Likaså bör fler lärosäten låta yrkesverksamma bidra som gästföreläsare eller seminarieledare i case-baserad undervisning. Arbetslivsanknytning bör vara en del av utbildningen som högskolor och universitet erbjuder. Detta kan ske genom exempelvis praktik, arbetsmarknadsdagar och arbetslivsintegrerade inslag i utbildningen.

Praktik av god kvalitet är värdefullt på flera plan. Praktiken ger en inblick i vad utbildningen kan leda till och konkretiserar utbildningens innehåll. Studenter kan genom praktik få vägledning i de olika valbara riktningar som finns inom ramen för utbildningen samt i framtida yrkesval. För den student som kommer från en mindre studievän miljö kan praktiken också bidra med viktiga kontakter.

Praktikens innehåll ska vara genomtänkt, relevant och inkludera en dedikerad

handledare. Innan en kurs startar bör det finnas en plan för praktikplatsen och innehållet i praktikperioden.

Många studenter arbetar extra vid sidan av sina studier. Akavias inställning är att extrajobb och ideella engagemang inte ska vara ett krav för att ta sig in på arbetsmarknaden även om det ofta är en merit som många arbetsgivare uppskattar. Utbildningen i sig ska vara kvalificerande. Den som vill och har möjlighet att kombinera studier med arbete eller andra engagemang ska kunna göra det.

Studentmedarbetaravtalet är ett avtal mellan flera arbetsgivarorganisationer och fackförbund. Syftet är att studenter under ett begränsat antal timmar ska få möjlighet att arbeta parallellt med heltidsstudierna, med uppgifter som har en tydlig koppling till studierna. Akavia vill att arbetsgivare inom både privat och offentlig sektor ska använda avtalet i högre grad än i dag.

Den som är nyexaminerad och arbetslös behöver få relevant stöd i att söka arbete. Bland de aktörer som på Arbetsförmedlingens uppdrag rustar och matchar arbetslösa behöver det finnas särskild kompetens för att stötta arbetslösa akademiker. Insatser för akademiker behöver komma i gång snabbt för att undvika att individer blir fast i långtidsarbetslöshet. Fler arbetslösa akademiker bör erbjudas praktik med ersättning från a-kassan i ett tidigt skede.

AKAVIA VILL

- **Att samverkan med arbetsmarknaden stärks.** Högskolor och universitet behöver ha ett nära samarbete med studenternas framtida arbetsmarknad. Det bör ske genom ökad samverkan mellan fackförbund, medlemsorganisationer och branschförbund som bidrar till utvecklingen av program- och kursutbud.
- **Att karriär- och studievägledningen utvecklas.** Samtliga lärosäten ska erbjuda en studie-, karriär-, och yrkesvägledning av god kvalitet.
- **Att nyexaminerade får mer stöd.** Arbetsförmedlingens stöd till nyexaminerade akademiker behöver stärkas. Examinerade akademiker som inte hittat arbete inom sex månader bör erbjudas praktik med ersättning från a-kassan.
- **Att fler ska få möjlighet till praktik.** Högskolor och universitet bör erbjuda studenterna stöd i kontakten med arbetslivet under studietiden. Det kan ske genom till exempel praktik, arbetsmarknadsdagar och arbetslivsintegrerade inslag i utbildningen.

BREDDAD REKRYTERING

– FLER VÄGAR TILL HÖGRE UTBILDNING

Universitet och högskolor har till uppgift att bredda rekryteringen av studenter med avseende på till exempel socio-ekonomisk bakgrund, kön, etnicitet eller geografiskt ursprung.

Breddad rekrytering är en demokrati- och rättvisefråga. I ett större perspektiv är det viktigt att studentgruppen speglar samhällets sammansättning och tar vara på olika erfarenheter, perspektiv och kompetenser i utvecklingen av kunskaps-samhället. För att uppnå detta måste det finnas flera vägar till högre utbildning.

Alla individer oavsett bakgrund ska ha möjlighet och förutsättningar att söka, bli antagna och slutföra en högre utbildning. En breddad rekrytering kan underlättas genom att anpassa antagningssystemet för att kunna identifiera relevanta kompetenser hos den sökande. Alternativt urval, som ger möjlighet att anta studenter på andra grunder än betyg och högskoleprov bör i högre grad användas som ett komplement till nuvarande antagning. De urvalsgrunder som får användas inom det alternativa urvalet är prov, kunskaper, arbetslivserfarenhet, eller annan erfarenhet som är särskilt värdefull för den sökta utbildningen.

Det livslånga lärandet är viktigt att beakta i frågan om breddat rekryteringsunderlag. Tidigare studenter ska ha möjlighet att

återkomma under arbetslivet för vidare kompetensutveckling. Det ska också finnas förutsättningar för personer som önskar eller behöver högskoleutbildning i en senare fas i livet. Det gör att högskolorna måste ha resurser för att kunna validera sökande som åberopar reell kompetens för tillträde till högskoleutbildning. Bedömningarna av reell kompetens behöver systematiseras och det behöver tydliggöras vart den sökande ska vända sig för att få sin kompetens validerad. Inte minst är det angeläget att personer med utländska utbildningar ges bättre möjligheter att validera sina kunskaper så att värdefull kompetens tas tillvara.

Olika former av introduktions- och kompletteringsutbildningar kan förbättra förutsättningarna och möjligheterna för individer som vanligtvis inte skulle ha sökt till universitet eller högskola och för personer med utländsk akademisk utbildning.

För att verka för en god genomströmning i kurser och program krävs studentcentrerad och inkluderande pedagogik samt resurser och stödåtgärder för att skapa likvärdiga förutsättningar för alla studenter.

Kommunalt finansierade lärcentra är en resurs i form av personellt och tekniskt stöd till distansstudenter samt i form av utlokalisering av hela eller delar av högskoleutbildningar som bör nyttjas i större utsträckning. Lärcentran tillgängliggör högre utbildning i hela landet samt främjar breddad rekrytering och regional kompetensförsörjning.

AKAVIA VILL

- Att det ska finnas fler vägar till **högre utbildning**. Alternativt urval bör i högre grad användas som ett komplement till nuvarande antagningsformer.
- Att **möjligheterna till validering förbättras**. Bedömningarna av reell kompetens behöver systematiseras.
- Att **tillgången till lärcentra ökar**. Kommunalt finansierade lärcentra bör användas i större utsträckning.

”

Alla individer oavsett bakgrund ska ha möjlighet och förutsättningar att söka, bli antagna och slutföra en högre utbildning.

UTBILDNING SKA LÖNA SIG

– BÅDE FÖR INDIVIDEN OCH SAMHÄLLET

Att välja en akademisk utbildning är en investering, både för individen och samhället. För individen bidrar valet i många fall till en bättre löneutveckling och ett utvecklande arbetsliv. Forskning visar dessutom att högre utbildning bidrar till bättre hälsa, ökad livslängd och högre välbefinnande.

På samhällsnivå bidrar en välutbildad befolkning till att stärka demokratin, bland annat genom ökat valdeltagande, ett aktivare föreningsliv och genom att främja andra former av samhällsengagemang. Det finns också tydliga samband mellan utbildningsnivå och graden av kreativitet och innovation.

Under de senaste decennierna har allt fler valt den akademiska vägen. Utbyggnaden av högskolan och en mer kunskapsintensiv arbetsmarknad som efterfrågar välutbildade medarbetare har i stor utsträckning bidragit till den utvecklingen. I dag har nästan var tredje svensk i åldern 25–64 år en eftergymnasial utbildning på minst tre år.

Högre utbildning är mindre lönsamt i Sverige än i många andra länder, även om det finns stora skillnader mellan olika utbildningar. Att den högre utbildningen fortsatt är avgiftsfri är av stor betydelse för utbildningens lönsamhet. Ett sätt att höja livslönen och avkastningen på en akademisk utbildning är att förkorta studietiden. Det innebär att tiden i arbetslivet ökar samtidigt som inkomstbortfallet under

studietiden och studieskulden minskar. Vid sidan av en ekonomisk avkastning bör högre utbildning också leda till högt välbefinnande, utvecklande och stimulerande arbetsuppgifter och möjligheter till ett flexibelt arbetsliv.

Förutom ämnes- och fackkunskaper får den som läser en akademisk utbildning lära sig att söka och tillämpa ny kunskap, hantera och lösa komplexa problem, kritiskt tänkande och ifrågasättande samt förmågan att lära nytt. Det här är viktiga förmågor som bidrar till att utveckla både individen och samhället och en förutsättning för att kunna utföra arbetsuppgifter med hög kvalitet. Arbetsgivare behöver därför bättre värdera akademisk kompetens, både i form av lön och stimulerande arbetsuppgifter.

Grunden för den goda löneutvecklingen läggs tidigt. Efter genomförda studier ska akademiker ges möjlighet till rimliga ingångslöner och en god löneutveckling. Akademikers lönenivå och löneutveckling ska vara konkurrenskraftig och marknadsmässig. Lönen ska vara individuell och differentierad samt kopplad till medarbetarens bidrag till verksamheten. Oavsett arbetsmarknadssektor ska akademisk kompetens värdesättas och varje medarbetare ska kunna påverka sin lön och sina anställningsvillkor.

Akavia anser att investeringen i en akademisk utbildning ska ge avkastning i form av ett utvecklande arbetsliv med ett högt välbefinnande. Individens välbefinnande i arbetet påverkas bland annat av graden av utveckling och lärande, arbetsuppgifternas innehåll, möjligheten att påverka den egna arbetssituationen, trivsel, kreativitet och möjlighet till balans i livet och återhämtning.

AKAVIA VILL

- **Att utbildning ska löna sig.** Det ska löna sig ekonomiskt att investera i en högre utbildning, inte minst genom höjda ingångslöner för akademiker och konkurrenskraftiga akademikerlöner på hela arbetsmarknaden.
- **Att fler ska kunna göra lönekarriär.** Lönespridningen bör öka för att möjliggöra en reell lönekarriär för fler akademiker.

”

Oavsett arbetsmarknadssektor ska akademisk kompetens värdesättas och varje medarbetare ska kunna påverka sin lön och sina anställningsvillkor.

KVALITET I HÖGRE UTBILDNING

– EN FÖRUTSÄTTNING FÖR SAMHÄLLSUTVECKLINGEN

Samhället som helhet är beroende av utbildning och forskning med hög kvalitet. Samhällsekonomiskt behöver resurserna användas på det mest effektiva sättet.

Hög utbildnings- och forskningskvalitet är också viktigt i ett internationellt perspektiv med tanke på den globaliserade studie- och arbetsmarknaden men också för forskningssamarbeten och forskarutbyten med andra länder.

Akavia anser att de fem mest centrala aspekterna av utbildningskvalitet är utbildningens användbarhet i arbetslivet, studentcentrerat lärande och rättvis examination, bildning, läroled tid och utbildningens vetenskapliga anknytning.

Utbildningen ska vara bred och utgöra en god grund för arbete inom många branscher och arbetsmarknadssektorer. Utbildningen ska inte bara utbilda för dagens arbetsmarknad utan förbereda studenterna för en arbetsmarknad i ständig förändring samt lägga grunden för ett livslångt lärande.

Undervisningsformerna är avgörande för hur studenterna lär sig och att de står väl rustade

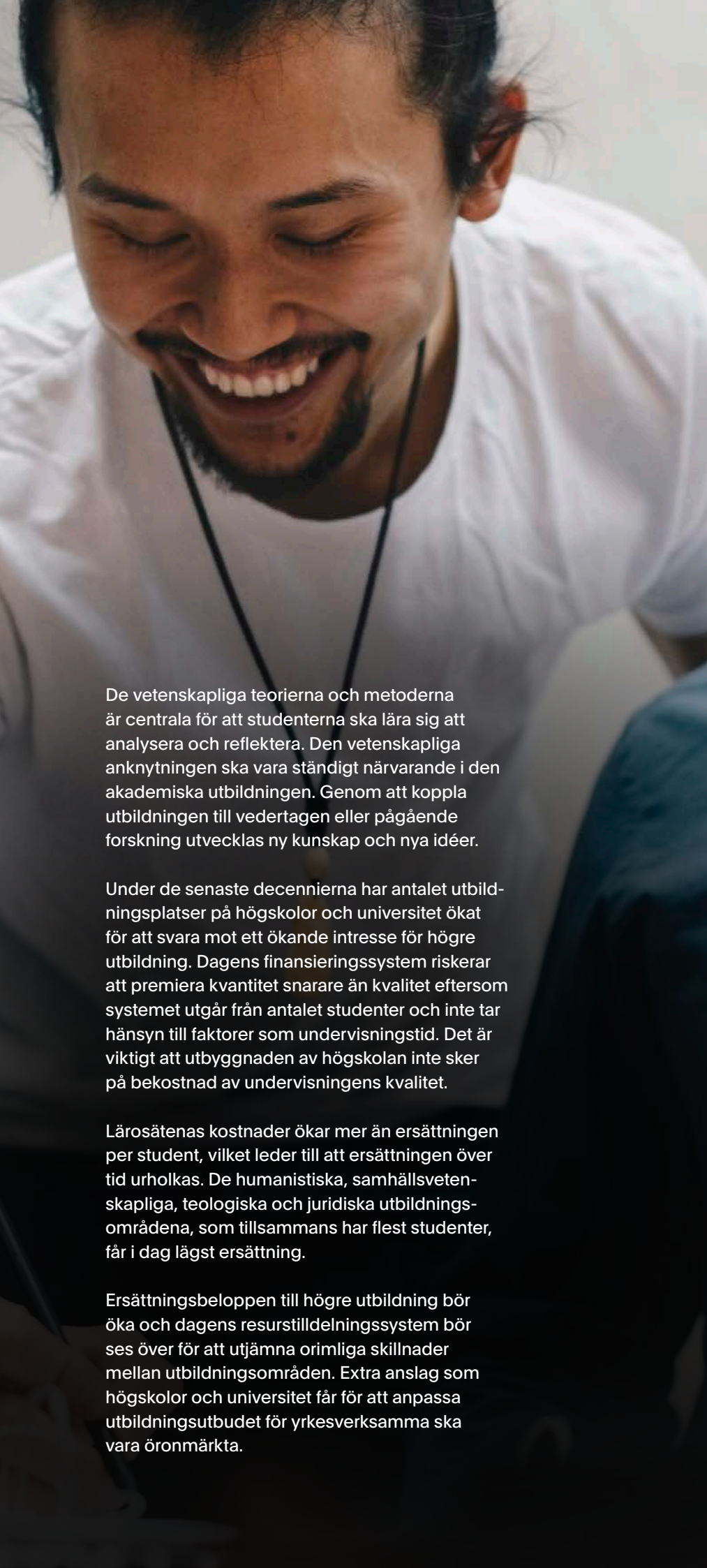
för arbetslivets krav och förväntningar. All undervisande personal vid universitet och högskolor bör ha grundläggande pedagogisk utbildning och undervisning bör ses som meriterande vid tjänstetillsättning.

Ett studentcentrerat lärande förutsätter att undervisningsformerna varierar och anpassas till vad studenterna ska lära sig, till exempel genom seminarier i mindre grupper, gruppdiskussioner, salstentor, uppsatser, muntliga presentationer, case-baserad undervisning och laborationer. Studenterna ska rustas för arbetslivet med hjälp av övningar. Det kan handla om rättegångsspel för jurister, konflikthantering för statsvetare och rekryteringsprocesser för personalvetare.

Den högre utbildningen behöver en hållbar och långsiktig finansieringsmodell som strävar mot hög kvalitet.

Svenska studenter har relativt lite läroled tid jämfört med många andra länder. Det gäller i synnerhet samhällsvetenskapliga utbildningar. Akavia anser att den läroledda tiden ska öka till minst tolv timmar i veckan.

Studenterna ska utveckla sin förmåga att söka, inhämta, värdera, kritiskt granska och analysera information.

De vetenskapliga teorierna och metoderna är centrala för att studenterna ska lära sig att analysera och reflektera. Den vetenskapliga anknytningen ska vara ständigt närvarande i den akademiska utbildningen. Genom att koppla utbildningen till vedertagen eller pågående forskning utvecklas ny kunskap och nya idéer.

Under de senaste decennierna har antalet utbildningsplatser på högskolor och universitet ökat för att svara mot ett ökande intresse för högre utbildning. Dagens finansieringssystem riskerar att prioritera kvantitet snarare än kvalitet eftersom systemet utgår från antalet studenter och inte tar hänsyn till faktorer som undervisningstid. Det är viktigt att utbyggnaden av högskolan inte sker på bekostnad av undervisningens kvalitet.

Lärosätenas kostnader ökar mer än ersättningen per student, vilket leder till att ersättningen över tid urholkas. De humanistiska, samhällsvetenskapliga, teologiska och juridiska utbildningsområdena, som tillsammans har flest studenter, får i dag lägst ersättning.

Ersättningsbeloppen till högre utbildning bör öka och dagens resurstilldelningssystem bör ses över för att utjämna orimliga skillnader mellan utbildningsområden. Extra anslag som högskolor och universitet får för att anpassa utbildningsutbudet för yrkesverksamma ska vara öronmärkta.

AKAVIA VILL

- **Att den lärarledda tiden ska öka.** Den lärarledda undervisningen bör öka, särskilt gäller det samhällsvetenskapliga utbildningar. Tolv timmar lärarledd undervisning i veckan ska vara ett minimum.
- **Att kvalitet ska gå före kvantitet.** Högskolor och universitet ska sträva mot kvalitet snarare än kvantitet. En satsning på fler utbildningsplatser får inte ske på bekostnad av den högre utbildningens kvalitet.
- **Att den högre utbildningen får en hållbar och långsiktig finansiering.** Höj ersättningsbeloppen för den högre utbildningen och inför ett resurstilldelningssystem som ger långsiktighet för lärosätena.
- **Att resurstilldelningssystemet ses över.** Orimliga skillnader mellan utbildningsområden ska ses över. Att urholkningen av ersättning per student upphör och ersätts med en indexreglering.

GODA STUDIEVILLKOR

– TRYGGHET UNDER STUDIETIDEN

Studielivet ska präglas av god studie-social miljö, trygghet och god kvalitet i utbildningen. Goda studievillkor kan handla om arbetsmiljö, studenthälsa, likabehandling, ekonomiska och sociala förutsättningar, rekrytering, antagning, deltagande och studiemiljö.

Studenthälsomottagningarna vid lärosätena är viktiga för att ge studenter goda förutsättningar för att må bra under hela studietiden. Det förebyggande arbete som mottagningarna genomför tillsammans med sjukvård och lärosäten är viktigt för att minska behovet av längre insatser.

Studenthälsomottagningarnas behöver ingå i ett nationellt system för att studenters välmående ska garanteras oavsett val av studieort. Det behöver även bli tydligt vilken roll studenthälsan har i förhållande till primärvården.

Studenter vid lärosäten ska erbjudas en god studiemiljö och en strukturerad studie-situation, anpassad till studiernas nivå och karaktär. Lärosätena har ett centralt ansvar för studenternas fysiska och psykosociala arbetsmiljö under studietiden vilket förutsätter en nära dialog med studenterna. Akavia anser att möjligheten att inrätta studerandeskyddsombud som en del av det systematiska arbetsmiljöarbetet på lärosätena bör utredas.

Alla studenter ska ha möjlighet att studera på lika villkor. Lärosäten ska ge studenter med funktionsvariationer lika förutsättningar att klara sina studier genom stöd som utgår från studentens individuella behov.

Finansiering av pedagogiska stödåtgärder bör säkras på nationell nivå och riktlinjer för vad som avses med pedagogiska stödåtgärder samt en miniminivå på dessa utarbetas.

Ansvar för och finansiering av anpassningsåtgärder ska bäras på lärosätetsnivå.

Individer ska kunna utbilda och utveckla sig under hela sitt liv oavsett hem- och familjesituation. Studier ska gå att kombinera med föräldraskap. Föräldrar, oavsett kön ska kunna ta sitt fulla ansvar för hem och barn utan att det försvårar studier eller forskning. Föräldrapenningen för studenter bör höjas och studenter som under sin utbildning har fysiskt tunga eller på andra sätt riskabla moment bör ha rätt till graviditetspenning.

En föräldrapolicy som stöder en positiv inställning till föräldraskap ska finnas vid lärosätena. Föräldrapolicyn bör omfatta riktlinjer och vägledning till lärare och institutioner om hur de förhåller sig till studenter eller anställda med barn.

Även om jämställdhetsarbetet går framåt finns mycket kvar att göra. På grundnivå är en övervägande del av studenterna kvinnor och det är fler kvinnor än män som slutför utbildningen. Fler män än kvinnor påbörjar däremot en forskarutbildning och en övervägande majoritet av professorerna är män.

Lärarkåren vid högre utbildning bör representera samhällets sammansättning. Lärosäten bör arbeta aktivt för en jämställd lärarkår vid varje tjänstetillsättning för att motverka diskriminerande struktur och verka för ökad mångfald. Parallellt behöver lärosätena arbeta långsiktigt med pedagogisk meritering. Pedagogisk skicklighet ska ses som likvärdig med vetenskaplig kompetens vid lärartillsättningar.

En viktig del av jämställdhetsarbetet handlar om att aktivt motverka och förebygga sexuella trakasserier. Det är särskilt stor risk att utsättas för sexuella trakasserier för den som befinner sig i beroendeställning, till exempel i relationer mellan studenter och handledare.

Nydisputerade forskare och doktorander är exempel på andra grupper som är särskilt utsatta.

Ekonomi och sociala förutsättningar ska inte avgöra individens möjligheter att studera. Studenter ska ha tillgång till ett allmänt finansierat studiemedel, bostad och fungerande socialt trygghetssystem.

Studiemedel ska vara anpassat efter studenters behov och levnadsomkostnader. Ekonomisk trygghet genom studiemedelssystemet är viktigt för att studenter ska kunna genomföra och fullfölja sina studier. Studiemedelssystemets utformning påverkar också hur olika grupper prioriterar mellan studier och arbete. Systemet bör utformas på ett sätt som motverkar social snedrekrytering. Forskning visar att studiemedelssystemets utformning påverkar hur olika grupper prioriterar mellan studier och arbete. Drygt hälften av de som studerar i dag hade avstått från att studera om möjligheten till studiemedel inte hade funnits, enligt en undersökning av CSN. Ett lån med låg ränta sänker trösklarna till högre utbildning, särskilt för studenter från studieovana hem. Detta understryker den stora betydelsen av ett fungerande studiemedelssystem som tillgodoser studenternas behov.

Studiemedelssystemet har inte utvecklats i takt med att den högre utbildningen förändrats. Högskolans uppdrag om ett livslångt lärande innebär också att studiemedelssystemet bör ses över. Antalet veckor med studiemedel bör utökas för att matcha de allt längre utbildningarna, ge en marginal för felval och göra det möjligt att återvända till högskolan under arbetslivet. Fribeloppet i studiemedelssystemet ska enbart baseras på de veckor man studerar.

Arbetslöshetsförsäkringen bör utformas så att nyexaminerade akademiker ges tillgång till arbetslöshetsförsäkringen via ett examensvillkor, motsvarande arbetsvillkoret för yrkesverksamma. Heltidsstudier med avlagd examen ska kunna ersätta förvärvsarbetsvillkoret. Detta skulle främja matchningen på arbetsmarknaden. Den överhoppningsbara tiden i arbetslöshetsförsäkringen bör också utökas till att matcha de längsta utbildningarna.

Studenter ska inkluderas fullt ut i socialförsäkringssystemet. Studier på 100 procent bör i socialförsäkringen likställas med andra heltidssysselsättningar vid till exempel sjukskrivning eller föräldraledighet. Föräldrapenning och sjukersättning bör baseras på det samlade studielånet i form av både bidrag och lån, i de fall individen saknar en vilande sjukpenninggrundande inkomst från tidigare arbete. Studenter ska också kunna omfattas av en flexibel sjukskrivning på deltid för att möjliggöra en upptrappning i studietakt efter sjukskrivning.

AKAVIA VILL

- **Att studenternas ekonomi stärks.** Antalet veckor med studiemedel bör utökas för att matcha de allt längre utbildningarna. Fribeloppet i studiemedelssystemet ska enbart baseras på de veckor man studerar.
- **Att studenthälsan stärks.** Förebyggande åtgärder mot ohälsa bör förekomma i högre grad. Studenthälsomottagningarnas funktion, uppdrag, kompetenser och standard bör fastställas på en nationell nivå.
- **Att det införs ett examensvillkor i a-kassan.** Arbetslöshetsförsäkringen bör utformas så att nyexaminerade akademiker ges tillgång till arbetslöshetsförsäkringen via ett examensvillkor.
- **Att begränsningen i antal terminer med studiemedel ses över.** När studiemedel är återbetalt måste studiemedel kunna sökas igen.

AKADEMISK FRIHET

– EN FRIHET ATT FÖRSVARA

Akademisk frihet innebär att forskare har möjlighet att fritt välja forskningsämne och forskningsmetod samt fritt publicera forskningsresultat.

Forskningens frihet är reglerad i såväl grundlagen som i högskolelagen och den akademiska friheten garanteras även i EU:s rättighetsstadga. Den akademiska friheten fick ett ökat skydd i och med att riksdagen våren 2021 beslutade att skriva in akademisk frihet som princip i högskolelagen. Det innebär att lagen nu gäller hela högskolans verksamhet, både utbildning och forskning.

Över hela världen finns odemokratiska regimer som inskränker universitets och högskolors roll som självständiga och kritiska röster i samhällsdebatten. Även i flera länder inom EU finns denna utveckling där extrema och populistiska krafter går till attack mot forskning inom vissa ämnen för att påverka utvecklingen i landet. Även i Sverige har forskare inom vissa forskningsområden utsatts.

Lögn och desinformation sprids fort. Det hotar yttrandefriheten och i förlängningen det demokratiska samhället. Varken

yttrandefriheten eller den akademiska friheten kan tas för givna. De behöver aktivt försvaras. Som facklig organisation verkar Akavia för att stärka det demokratiska samhället och alla människors lika värde.

Förekomsten av hat och hot inom akademien är också en säkerhets- och arbetsmiljöfråga för många av Akavias medlemmar som är verksamma inom högre utbildning.

Akavia anser att de nuvarande reglerna för att tillsätta ledare inom akademien kan utmana den akademiska friheten. Det är viktigt att belysa hur maktförhållandet mellan regering och högskola också kan användas för att åstadkomma snabba förändringar i den akademiska friheten, eftersom regeringen tillsätter en majoritet av ledamöterna i högskolestyrelserna och de statliga lärosätenas rektorer på förslag av högskolestyrelserna.

Den akademiska friheten är också beroende av trygga anställningsvillkor. Det gäller inte minst doktorander. Stipendier eller utbildningsbidrag som ersättning för arbete ska inte vara tillåtet. Det bör vara möjligt för utomeuropeiska doktorander som vill arbeta i Sverige efter disputation att få permanent uppehållstillstånd.

AKAVIA VILL

- **Att den fria kunskapen värnas.** Friheten att söka och sprida kunskap är en förutsättning för att det ska finnas vetenskaplig och konstnärlig utbildning och forskning av hög kvalitet som kan lösa samhällsproblem och främja utvecklingen inom sina områden.
- **Att reglerna för att tillsätta högskolors ledare ses över.** Den akademiska friheten måste få ett ökat skydd.
- **Att anställningstryggheten ökar.** Antalet tillfälliga anställningar inom högskolan ska minska för ökad anställningstrygghet och för att öka de fria forskningsvalen och med dem den akademiska friheten.

”

Varken yttrandefriheten eller den akademiska friheten kan tas för givna. De behöver aktivt försvaras.

Akavia är förbundet för dig som valt den akademiska vägen. Förbundet bildades av Jusek och Civilekonomerna 2020 och samlar idag 130 000 ekonomer, jurister, samhällsvetare, it-akademiker, personalvetare och kommunikatörer. Förbundet är partipolitiskt obundet och det tredje största förbundet inom Saco. Akavia vill att varje medlem ska få full utväxling på sin akademiska utbildning genom hela arbetslivet.

Nybrogatan 30
Box 5167
102 44 Stockholm
010-303 75 00
info@akavia.se
akavia.se

